

УДК 330.4

Порудєєва Т.В.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту організацій
та зовнішньоекономічної діяльності
Миколаївського національного університету
імені В.О. Сухомлинського

Ткаченко М.О.
студент
Миколаївського національного університету
імені В.О. Сухомлинського

Крамаренко А.Ю.
студент
Миколаївського національного університету
імені В.О. Сухомлинського

КОНЦЕПЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто різні погляди на становлення концептуальних основ сталого розвитку. Наведено авторське трактування сутності та складових сталого розвитку. Доведено, що сталий розвиток регіону залежить від збалансування економічних, соціальних та екологічних факторів і спрямований на задоволення потреб суспільства. Визначено основні пріоритети сталого розвитку регіону в сучасних умовах. Наведено критерії моделі сталого розвитку регіону.

Ключові слова: сталий розвиток, концепція, пріоритети, модель, регіон.

АННОТАЦИЯ

В научной статье рассмотрены различные взгляды на становление концептуальных основ устойчивого развития. Приведена авторская трактовка сущности и составляющих устойчивого развития. Доказано, что устойчивое развитие региона зависит от сбалансирования экономических, социальных и экологических факторов и направлено на удовлетворение потребностей общества. Определены основные приоритеты устойчивого развития региона в современных условиях. Приведены критерии модели устойчивого развития региона.

Ключевые слова: устойчивое развитие, концепция, приоритеты, модель, регион.

ANNOTATION

In the article various views on the development of the conceptual foundations of sustainable development are considered. Author's interpretation of the essence and components of sustainable development is given. It is proved that sustainable development of the region depends on balancing economic, social and environmental factors and is aimed at satisfying the needs of society. The main priorities of sustainable development of the region in the modern conditions are determined. The criteria of the sustainable development model of the region are presented.

Key words: sustainable development, concept, priorities, model, region.

Постановка проблеми. Економіка нашої країни переживає непростий період відновлення, коли формування нових механізмів модернізованої економіки має відбуватись на тлі стабілізації економічного розвитку всієї соціально-економічної структури регіонів. Гостроти проблемі сталого розвитку додає формування багатьох дестабілізуючих факторів розвитку, нестійкість стала характерною рисою функціонування економічних систем всіх рівнів, посилюються дезінтеграція та поляризація регіонів за рівнем соціально-економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню процесів сталого розвитку присвячено наукові праці А. Піковського [3], О. Кузнецова, Б. Большакова [4], П. Самуельсона [6], І. Тарасенка [8] та інших іноземних та вітчизняних вчених. Особливої уваги заслуговують трактування сутності сталого розвитку регіону М. Калинчикова [5], З. Коробкова [9], Х. Барлибаєва [10], Г. Гутмана, С. Федіна, А. Мирєдова [12].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте під час вивчення проблеми стійкості залишається багато спірних та не вирішених питань, що обумовлене не тільки динамічністю та багатогранністю цієї проблеми, але й досягненням критичного рівня у взаємодії людської цивілізації з навколишнім середовищем.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження теоретичних основ концепції сталого розвитку, вивчення трактування сутності сталого розвитку, узагальнення складових та основних пріоритетів сталого розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «сталий розвиток» ввів голова Міжнародної комісії з питань екології та розвитку ООН Гру Харлем Брутланд у 1987 році. На його думку, сталий розвиток – це такий розвиток, який задовольняє потреби сучасності, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби [1].

Подальша конкретизація поняття сталого розвитку була здійснена на Конференції ООН з питань навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро у 1992 році, де Концепцію сталого розвитку визнано домінантною ідеологією функціонування земної цивілізації у XXI столітті. На конференції схвалено план дій, що отримав назву «Порядок денний на XXI століття». Згідно з визначенням, прийнятим на конференції, сталий розвиток – це такий розвиток суспільства, за якого здійснюється задоволення потреб теперішніх поколінь, але не

ставиться під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Сталий розвиток почали розглядати як сукупність трьох складових, а саме економічної, екологічної та соціальної, недооцінка кожної з яких буде приводити до проблем забезпечення сталого розвитку. У 2002 році в Йоганнесбурзі на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку прийнято «План виконання рішень на найвищому рівні». На цьому саміті констатувалося, що ідея сталого розвитку за десятиліття не стала актуальною та не набула суттєвого розвитку в практичній діяльності [2].

Зі зростанням інтересу дослідників до цієї проблеми та більш глибоким осмисленням сутності сталого розвитку стали виникати його численні визначення, а єдиного сучасною наукою поки не виділено. Нині існують два досить самостійні напрями в самому трактуванні концепції сталого розвитку. В рамках першого напрямку основний акцент робиться на еколо-

гічній складовій стійкості в контексті необхідності забезпечення відтворюваності обмежених ресурсів. Однак останнім часом більше про себе заявляє другий напрям, в якому на перший план висуваються не екологічні, а соціально-економічні та інші аспекти сталого розвитку. Існують такі авторські формулювання поняття (табл. 1).

Ключовою ідеєю сталого розвитку є пошук такого співвідношення між природокористуванням та соціально-економічним розвитком, яке б забезпечило ефективне використання природних ресурсів, підтримувало б екологічну безпеку суспільства та гарантувало б необхідну якість життя та добробуту населення [13].

Парадигма сталого розвитку, що передбачає динамічний процес послідовних позитивних змін, які забезпечують збалансованість економічного, соціального та екологічного аспектів життя суспільства, має лежати в основі формування підходів до вирішення масштабних про-

Таблиця 1

Трактування сутності сталого розвитку

Автор	Трактування
А. Піковський, І. Орлова [3]	Сталий розвиток – це форма соціального та економічного розвитку, яка оптимізує економічні та соціальні блага, доступні сьогодні, без створення загрози потенційній можливості мати ці блага в майбутньому.
О. Кузнецов [4]	Сталий розвиток – це неперервний процес задоволення потреб теперішнього та майбутніх поколінь. Він включає дві групи понять: необхідні для збереження й розвитку потреби та можливості; потреби, що накладаються на можливість задовольняти обмеження, зумовлені станом технологій та організацією суспільства.
М. Калинчиков [5]	Сталий розвиток – це такий розвиток економічної, політичної, соціальної та екологічної сфер з притаманною їм внутрішньою характеристикою прагнення до рівноваги та скорочення диспаритету, що забезпечує збалансування, поступальний рух регіону, наслідком чого має стати поліпшення життя людей.
П. Самуельсон [6]	Сталий розвиток – це врівноважений розвиток, за якого здійснюється здатність суспільства до саморегуляції.
З. Герасимчук [7]	Сталий розвиток – це процес забезпечення функціонування територіальної системи із заданими параметрами в певних умовах протягом тривалого проміжку часу, що веде до гармонізації факторів виробництва та поліпшення якості життя сучасних та майбутніх поколінь за умови збереження та поетапного відтворення цілісності навколишнього середовища.
І. Тарасенко [8]	Сталий розвиток – це керований процес гармонічних, закономірних, цілеспрямованих змін, основним результатом якого є не лише економічне зростання та суспільний добробут, але й ощадне використання всіх видів ресурсів та збереження навколишнього природного середовища.
З. Коробкова [9]	Сталий розвиток – це новий тип суспільного розвитку, за якого досягнення стабільного соціально-економічного стану в країні чи регіоні, будучи метою розвитку, має створювати надійні передумови сталого розвитку в довгостроковому майбутньому.
Х. Барлибаєв [10]	Сталий розвиток є поняттям, концепцією, теорією про можливість збалансованого, зрівняного динамічного стану та розвитку світового співтовариства в єдності з оточуючим середовищем у межах соціально-природної системи, який оцінюється за певними критеріями чи індикаторами.
Г. Дейлі [11]	Гармонійний, збалансований, безконфліктний прогрес усієї земної цивілізації, груп країн (регіонів, субрегіонів), а також окремо взятих країн за науково обґрунтованими планами (методами системного підходу), коли в процесі неухильного інноваційного інтенсивного (не екстенсивного) економічного розвитку країн одночасно позитивно вирішується комплекс питань щодо збереження довкілля, ліквідації експлуатації, бідності та дискримінації як кожної окремо взятої людини, так і цілих народів чи груп населення, зокрема за етнічними, расовими чи статевими ознаками.
Г. Гутман, С. Федін, А. Мирєдов [12]	Сталий розвиток регіону – це такий стан соціально-еколого-економічної системи, за якого існують потрібні умови та передумови для прогресивного руху вперед, підтримки внутрішньої та зовнішньої рівноваги, забезпечення поступового переходу економіки від простих явищ до складних, завдяки чому відбувається формування умов для її переходу в якісно новий стан.

блем територіальних утворень. Це особливо актуально в сучасних умовах, коли відбувається перенесення центру ваги економічних реформ на рівень регіонів, посилюється їх роль в реалізації економічної політики держави, тому що в сучасній економіці роль регіонів як суб'єктів економічної діяльності постійно зростає через їх нелінійний, асиметричний, хвильовий та циклічний характер.

Зміни в економіці, які супроводжувалися скороченням обсягів промислового виробництва, падінням життєвого рівня значної частини населення, критичним зниженням ефективності національної економіки, вплинули в усьому економічному просторі на господарські системи регіонів, в яких були підірвані основи розширеного відтворення, сформувався численні дестабілізуючі фактори розвитку. Нестійкість стала характерною рисою їх стану.

Пріоритетним підходом до здійснення реформ на рівні регіону має бути переконання, що слід відмовитися від ототожнення розвитку території з її господарським розвитком. Не можна вважати регіон таким, що стійким чином розвивається, за ознакою підвищення економічних показників. Сталий розвиток регіону має бути націлений на досягнення високої якості життя за позитивної динаміки комплексу різних показників. Загалом можна говорити про загальну вимогу збалансованого, безпечного та ефективного розвитку, що забезпечує досягнення намічених цілей та пріоритетів соціального, екологічного та економічного характеру.

В умовах, що склалися, модель сталого розвитку повинна враховувати досягнення взаємопов'язаних цілей соціальної, економічної та екологічної стійкості в регіоні як в короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

Сталий розвиток регіону може бути забезпечено за рахунок:

- гармонійного поєднання економічного, соціального та екологічного розвитку;
- координації зусиль всієї спільноти для досягнення сталого розвитку;
- провідної ролі держави в забезпеченні сталого розвитку.

У зв'язку з цим факторами, що визначають стійкість розвитку території, є:

- соціальний розвиток (демографія, побутові послуги тощо);
- оптимізація господарської структури регіону щодо типу розширеного відтворення (трудо-, фондо-, ресурсозберігаючого), що забезпечує в регіоні максимальну економію суспільної праці; формування інтенсивних зовнішньоекономічних та міжрегіональних зв'язків;
- ослаблення негативних економічних наслідків господарського освоєння та експлуатації території регіону;
- створення регіонального інноваційного комплексу, необхідного для підтримки стійких темпів розвитку регіону та забезпечення його конкурентоспроможності.

Таким чином, стійкість регіонального розвитку може бути розглянута як тривалість збереження умов для відтворення потенціалу території (його соціальної, природно-ресурсної, екологічної, господарської та інших складових) в режимі збалансованості (підтримання особливої пропорції всіх складових регіонального потенціалу) та соціальної орієнтації (оцінювання впливу вектору та кількісних параметрів регіональних ситуацій перш за все за тим, як вони впливають на рівень та якість життя населення).

Забезпечення сталого соціально-економічного розвитку кожного регіону викликає також необхідність дотримання певної ієрархії цілей та завдань, пов'язаних з особливостями сусідніх регіонів. Таким чином, державне регулювання економіки стає найважливішою умовою стійкості розвитку всієї системи разом з ринковим саморегулюванням. При цьому державне регулювання включає комплекс методів та важелів впливу на економічну систему як макро-регіону, так і окремого суб'єкта.

Висновки. Таким чином, симбіоз розглянутих вище економічних категорій дає можливість сформулювати своє бачення поняття «концепція сталого розвитку регіону». Можна запропонувати його трактування як гармонійного, збалансованого, динамічного поєднання всіх складових підсистем та процесів регіону (природно-географічних, соціально-економічних, політичних, екологічних тощо), що дає змогу через диверсифікацію економіки нарощувати сукупний потенціал території для задоволення зростаючих людських потреб.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Руденко Л. Сталий розвиток: пошуки моделей сталого розвитку України. Український географічний журнал. 1998. № 1. С. 5–12.
2. Программа действий. Повестка дня на 21 век: принята Конференцией ООН по окружающей среде и развитию (Рио-де-Жанейро, 3–14 июня 1992 года). URL: <http://www.un.org/russian/conferen/wssd/agenda21>.
3. Пиковский А., Орлова И. Устойчивое развитие и культура. Санкт-Петербург, 2002. 216 с.
4. Кузнецов О. Устойчивое развитие: научные основы проектирования в системе «природа – общество – человек». Санкт-Петербург, 2008. 240 с.
5. Калинин М. Теоретико-методические основы концепции устойчивого развития региона. Региональная экономика: теория и практика. 2005. № 9 (24). С. 14.
6. Reduction and predictability of natural disaster / eds. J.B. Rundle, D.L. Turcotte, W. Klein/ Proceedings of the workshop "Reduction and predictability of natural disasters" held January 5–9, 1994 in Santa Fe, New Mexico. 2005.
7. Герасимчук З. Еколого-економічні основи формування та реалізації регіональної політики сталого розвитку (питання методології та практики): автореф. дис. ... докт. екон. наук: спец. 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка». Львів, 2002. 47 с.
8. Тарасенко І. Методологічні основи сталого розвитку підприємств легкої промисловості: автореф. дис. ... докт. екон.

- наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)». Київ, 2011. 32 с.
9. Коробкова З. Устойчивое развитие промышленных предприятий в глобализированной экономике. Совершенствование институциональных механизмов в промышленности: сб. научн. тр. / под ред. В. Титова, В. Марковой. Новосибирск: ИЭОПП СОРАН, 2005. С. 90–101.
 10. Барлыбаев Х. Глобализация: за и против устойчивого развития? Москва: РАГС. 2006. 262 с.
 11. Дэйли Г., Кобб Дж. Ради общего блага / пер. на русс. яз. под ред. А. Ретеюма, П. Сафонова. Москва: Российское отделение ISEE, 1994. 323 с.
 12. Гутман Г. Управление региональной экономикой. Москва, 2001. 176 с.
 13. Шпортко А., Кірейцева Г. Становлення концепції сталого розвитку. URL: http://www.ztu.edu.ua/ua/science/conference/files/eco_es.../ShportkoAM.doc.
 5. Kalinchikov M. (2005), "Theoretical and methodological foundations of the concept of sustainable development of the region", *Regional Economics: Theory and Practice*, vol. 9, no. 24, pp. 14.
 6. Reduction and predictability of natural disaster / eds. J.B. Rundle, D.L. Turcotte, W. Klein (2005), *Proceedings of the workshop "Reduction and predictability of natural disasters"*, held January 5–9, 1994 in Santa Fe, New Mexico.
 7. Gerasimchuk Z. (2002), *Ecological and economic bases of formavna and realization of regional sustainable development policy (methodology and practice questions): author's abstract. dis. for obtaining sciences. Degree of Doctor of Economics. Sciences: special 08.10.01 "Placement of productive forces and regional economy"* [Text], Z.V. Gerasimchuk, Lviv, pp. 47.
 8. Tarasenko I. (2011) *Methodological foundations of sustainable development of light industry enterprises: author's abstract. dis. ... to gain a degree in science. Degree of Doctor of Economics. Sciences: special 08.00.04 "Economy and management of enterprises (by types of economic activity)"*, Kiev, pp. 32.
 9. Korobkova Z. (2005), "Sustainable development of industrial enterprises in a globalized economy", *Improvement of institutional mechanisms in industry: Sat. scientific tr.; by ed. V. Titova, V. Markova. – Novosibirsk: IEEP SORAN*, pp. 90–101.
 10. Barlybaev Kh. (2006), *Globalization: Pros and Cons of Sustainable*, Publishing house of RAGS., pp. 262.
 11. Daily G., Cobb J. (1994), *For the Common Good*, Translation into Russian (edited by A. Reteyum and P. Safonov), Russian branch of ISEE, pp. 323.
 12. Gutman G. (2001), *Regional Economy Management*, pp. 176.
 13. Shportko A., Kireytseva G. *Development of the concept of steel development*, available at: http://www.ztu.edu.ua/ua/science/conference/files/eco_es.../ShportkoAM.doc.

REFERENCES:

1. Rudenko L. (1998), "Sustainable Development: Searching for Sustainable Development Models in Ukraine", *Ukrainian Geographic Journal*, no. 1, pp. 5–12.
2. Program of Action. An Agenda for the 21st Century. Adopted by the United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, (3–14 June 1992), available at: <http://www.un.org/russian/conferen/wssd/agenda21>.
3. Pikovsky A., Orlova I. (2002), *Sustainable Development and Culture*, pp. 216.
4. Kuznetsov O. (2008), *Sustainable development: the scientific foundations of design in the system "nature – society – man"*, pp. 240.

Porudieieva T.V.

*Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Management of Organizations
and Foreign Economic Activities,
V.O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv*

Tkachenko M.O.

*Student,
V.O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv*

Kramarenko A.Yu.

*Student,
V.O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv*

THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE REGION

The economy of our country is experiencing a difficult period of recovery when the formation of new mechanisms of the modernized economy should take place against the background of stabilizing the economic development of the entire socio-economic structure of the regions.

The paradigm of sustainable development, which involves a dynamic process of consistent positive changes that ensure the balance of economic, social, and environmental aspects of society's life, should be the basis of the formation of approaches to solving large-scale problems of territorial entities. Changes in the economy, accompanied by a reduction in industrial production, a decline in the living standard of a large part of the population, a critical decrease in the efficiency of the national economy, affected the economic space of the regions in the economic systems, which undermined the foundations of expanded reproduction, formed numerous destabilizing factors of development. Instability has become a hallmark of their state.

A priority approach in the implementation of reforms at the regional level should be the belief that it should be abandoned the identification of the development of the territory with its economic development. In general, we can speak of the general requirement of balanced, safe and effective development, which ensures the achievement of the set goals and priorities of a social, ecological, and economic character.